

મહાશ્વેતા: નારી સંવેદના ની અભિભૂતિ

Dr. Urvi Amin

Associate Professor, Shri Jairambhai Patel Institute of Business Management and Computer Applications, (National Institute of Cooperative Management-NICM), Contact No: 9824337976 Mail id: urviamin@ymail.com

મોટાભાગે જ્યારે કોઈ પણ નવલકથા અનુવાદિત થાય ત્યારે મૂળ પ્રશ્ન તેનો મર્મ જાળવ્યા છે કે નહિ તે જ રહે છે. સુધા મૂર્તિ ની નવલકથા " મહાશ્વેતા " નો અનુવાદ રોહિત દવે એ કરેલો છે. આ નવલકથા એ નારી માં રહેલી ગૂઢ સંવેદનાને ઉજાગર કરેલી છે . કોઢ શબ્દ જેટલો નાનો છે તે કેવા ઝંઝાવાત સર્જે અને તેની વ્યક્તિ પર , સંબંધો પાર અને વ્યક્તિ કેવી રીતે સમાજ ની ગોઠવેલી વ્યવસ્થા થી બહાર ધકેલાઈ જાય છે , તેની માનસિક અસર કેવી થાય છે તેનું શબ્દ સહ નિરૂપણ છે .

મહાશ્વેતા- આ નવલકથા નું મુખ્ય પાત્ર અનુપમા એક ભારતીય મૂલ્યો સાથે મોટી થયેલી વ્યક્તિ છે જે કોલેજ માં સંસ્કૃત નાટકોનું નિર્દેશન, દિગ્દર્શન અને અનુવાદ કરે છે. એક દિવસ, તેણી તેના પિતાના મિત્ર ડો. દેસાઈની મુલાકાત લે છે, જેનો હેતુ કોલેજ ના નાટક ના કાર્યક્રમ માટે હોસ્ટ કરેલી ટિકિટ વેચી ને ભંડોળ ભેગું કરવાનો છે . આ હેતુ થી ડો દેસાઈ ને મળે છે જ્યાં તેની મુલાકાત આનંદ સાથે થાય છે જે એક બુદ્ધિશાળી અને ઉદાર જુનિયર ડોક્ટર છે અને દેસાઈ સાહેબ ના પત્નીના દૂરના સંબંધી છે. આનંદ ને અનુપમા નું સોહાર્દ સુંદરતા આકર્ષી લે છે . જલ્દી આનંદનું હૃદય અનુપમાની ઉત્કૃષ્ટ સુંદરતા

તરફ દોરાતું જાય છે અને તે તેના માટે એક ખાસ આકર્ષણ અનુભવે છે . તે બંનેને એકબીજા સાથે પરિચય કરાવનારા ડોક્ટર દેસાઈ ના આગ્રહ થી ટિકિટો ખરીદી ને નાટક જોવા જાય છે

આનંદ 'મહાશ્વેતા' નામના નાટકમાં જાય છે, જે નાયિકાનું નામ મહાશ્વેતા છે. તે અનુપમાની સુંદરતા તેમજ મહાશ્વેતા ની ભૂમિકા દ્વારા અભિભૂત થઈ જાય છે અને તેની સાથે લગ્ન કરવાનું મન બનાવે છે. તે અનુપમા વિશે ડો દેસાઈના પત્ની વસુમતી અને તેના મિત્ર જેવા ભાઈ શ્રીનાથ ને પૂછે છે . શ્રીનાથ તેની અને તેણી વચ્ચેના આર્થિક અને સામાજિક વિભાજનને કારણે આનંદના વિચારથી અસંમત છે. આનંદ એક ધનિક પરિવારનો છે; તેના મૃત પિતા એક સફળ ઠેકેદાર હતા. પરંતુ અનુપમા એક ગામમાં એક ગરીબ સ્કૂલ માસ્ટરની પુત્રી છે અને શિષ્યવૃત્તિ પર ટકી રહેલું પોતાનું ઉચ્ચ અભ્યાસ પૂર્ણ કરે છે. જો કે તે આ બાબત તેની માતા જે ઘર ના સર્વસ્વ હતા અને એક ખાસ 'દબદબો' ધરાવતા હતા તમને - માતા રાધકકા સમક્ષ રજૂ કરે છે અને તે અનિચ્છાએ જોડાણ માટે સંમત થાય છે. અનુપમાના ઘરની ગરીબ સ્થિતિનો અહેસાસ કરવા પર, રાધકકા તેના ખર્ચે લગ્ન કરવાનું નક્કી કરે છે. આ રીતે, અનુપમાનું જીવન પરીકથામાં ફેરવાય છે, અને તેણી અનુભવે છે કે તેના બધા દુખનો અંત

આવી ગયો છે- તેની માતા તેની નાનપણમાં જ મરી ગઈ હતી, તેથી તેની દાદી દ્વારા ઉછેર કરવામાં આવ્યો હતો, અને તેની સાવકી માતા સબક્કા અને તેના બે સાવકા બહેનો નંદા અને વસુધા હંમેશા કરતા વધુ દેખાવડી અનુપમા ને સતત સહન જ કરવું પડતું . અનુપમા ની સુંદરતા જ તેની સાવકી માતા ના ઉદાસીનતા નું કારણ હતી . બાળકો નો ભેદભાવ ચરમ સીમા પર હતો.

આનંદે બતાવેલા પ્રેમ હોવા છતાં, તેણીને તેના ઘરે ઘરે લાગતું નથી કારણ કે તેની સાસુ અને ભાભી તેની સાથે અજાણી વ્યક્તિ તરીકે વર્તે છે. જ્યારે આનંદ ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે ઇંગ્લેન્ડ જાય છે ત્યારે તેણી વધુ નિરાશ બને છે. તેની ભાભી, ગિરિજાના નિંદાકારક સંબંધની તેની શોધ પણ દુખમાં વધારો કરે છે. પરંતુ તેણી સમાયોજિત કરે છે. જો કે, જ્યારે તેણીના પગમાં સફેદ પેચ આવે છે ત્યારે તેણીનું જીવન ક્ષીણ થઈ જાય છે. તે લ્યુકોડર્મા- કોઢ હોવાનું નિદાન થયું છે. પરંતુ અનુપમા તેને ગુપ્ત રાખે છે. જો કે તે ઇલાજ માટે દવા લે છે, તેમ છતાં પેચ વધતો જાય છે. એક દિવસ, રાધાક્ક જુએ છે અનુપમા ત્વચારોગ ડોક્ટર ને મળવા ગઈ હતી અને તેઓ તેની તપાસ કરે છે. તેણીને સમજાયું કે અનુપમા લ્યુકોડર્માથી કોઢપીડિત છે અને તેના પર અપમાન કરે છે. આખું ઘર તેની સાથે નોકર કરતા પણ ખરાબ વર્તવાનું શરૂ કરે છે. રાધકકા અનુપમાના પિતા શમન્નાને મોકલે છે અને તેની ભીખ માંગવા છતાં તેને ઘરની બહાર ફેંકી દે છે. આમ, અનુપમા ગામ પરત ફરી છે, જ્યાં તેણી તેના માતાપિતા સાથે રહેતી પરિણીત સ્ત્રીની સામાજિક લાંછનનો

સામનો કરે છે, તેની સાવકી માતાની કાળો કેર વર્તાવવામાં બાકી નથી રાખતી.

તેણી આનંદ દ્વારા પણ ત્યજી દેવામાં આવી છે જે તેના દુખના પત્રોથી મૌન રહે છે. આનંદે તેની સાથે માત્ર તેની સુંદરતા ખાતર જ લગ્ન કર્યા, અને એક વખત તે અનુપમાને ઝાંખું કરી દેતી, તેના માટે કંઈ અર્થ ન હતું. શમન્નાનું ટ્રાન્સફર થઈ ગયું અને પરિવાર બીજા ગામમાં ચાલ્યો ગયો. ત્રણ વર્ષ વીતી ગયો અને અનુપમાની સ્થિતિ વધુ સારી નથી. અંતિમ ઉપાય તરીકે, તે ગામના મંદિરની મુલાકાત લે છે, જેમાંથી દેવી માનવામાં આવે છે કે તે તેના ભક્તોની બધી ઇચ્છાઓને પૂર્ણ કરે છે. રસ્તામાં તે બે મહિલાઓને ગિરિજાના લગ્ન અને આનંદ માટે નવી પત્નીની શોધ વિશે વાત કરતી સાંભળી. તેના સાસુ-સસરા અને અસંવેદનશીલ પતિ દ્વારા ત્યજી દેવાયેલી જ્યારે તે તેના ઘર - ગામમાં તેના પિતા ઘરે પાછા ફરવાની ફરજ પડી છે. તેના માતાપિતા સાથે રહેતી એક પરિણીત સ્ત્રી સામાજિક કલંક, તેની સાવકી માતા નો અત્યાચાર નહિ સહન થતા તે આત્મહત્યા કરવા વિચારે છે પણ ત્યારે જ તેને તે તમામ અવરોધો સામે તેના જીવનનું નિર્માણ કરવાનો સંકલ્પબદ્ધ રીતે જીવવા નક્કી કરે છે.

તે બોમ્બે જવાનું નક્કી કરે છે જ્યાં તેને તેના શ્રેષ્ઠ મિત્ર સુમિત્રા દ્વારા આમંત્રિત કરવામાં આવે છે. સુમિત્રાના પતિ, હરિ અનુપમા માટે કારકુની નોકરી ગોઠવે છે, અને તે સ્વતંત્ર અને ખુશ થવા લાગે છે, કારણ કે બોમ્બે તેમને લ્યુકોડર્મા - કોઢ ની યાદ અપાવે નહીં. પરંતુ જીવનનો દુખ તેણીને વધુ એક શોટ આપે છે.

હરિ જે અનુપમાની સુંદરતા તરફ આકર્ષાય છે તેણી તેની છેડતીનો પ્રયાસ કરે છે અને તેણીએ હિંમતપૂર્વક બચાવ કર્યો છે. આ ઘટના પછી, અનુપમા તેના સાથી ડોલીના ઘરે ગઈ અને તે પરિવારનો એક ભાગ બની ગઈ . થોડા સમય પછી ઓસ્ટ્રેલિયા સ્થળાંતર કરતી ડોલી પોતાનું ઘર અનુપમાને સોંપી દે છે

આ દરમિયાન અનુપમાને એક કોલેજમાં સંસ્કૃત લેક્ચરરની નોકરી મળી. શામન્ના જેણે આણંદમાં પાછા ફરવા માટે વિનંતી કરી છે તે મૃત્યુ પામ્યો અને સબકકા અનુપમાને તેમની પુત્રીની સંભાળ લેવાની માંગ કરે છે. એક દિવસ અનુપમા એક નાના અકસ્માત સાથે મળે છે અને તેની સારવાર ડોક્ટર વસંત દ્વારા કરવામાં આવે છે. સંસ્કૃત પ્રત્યેના તેમના પ્રેમ દ્વારા, તેઓ મિત્રો બની જાય છે. ડોક્ટર વસંત અને સત્ય અને આનંદ નજીક માં જ એકઠમમાં રહેવાસી હોય છે .આમ અનુપમા ને જીવન માં નવા દોસ્ત મળતા જાય છે

બીજી બાજુ આનંદ, અનિશ્ચિત જીવન જીવે છે; ક્યારેક અનુપમા માટે દિલગીર થવું અને મોટે ભાગે તેને છોડી દેવાના નિર્ણયને મંજૂરી આપવી આ બધા માટે તે પોતાની જાત ને માફ નથી કરી શકતો .

મનોમંથન પછી તેને તેની ભૂલનો અહેસાસ થાય છે અને તે અનુપમા ને જીવનમાં પાછા લાવવાનું નક્કી કરે છે. જો કે, તેણીને શોધવામાં તે નિષ્ફળ ગયો. બાદમાં આનંદ આંતરરાષ્ટ્રીય તબીબી પરિષદમાં ભાગ લેવા બોમ્બે ગયો અને મિત્ર દ્વારા સંસ્કૃત નાટક જોવા આમંત્રણ મેળવ્યું. નાટકોએ તેને અનુપમાની યાદ અપાવી હોવાથી તે અનિચ્છાથી સંમત થાય છે. નાટક પર, તેને સમજાયું કે તે અનુપમા અને તેના વિદ્યાર્થીઓ

દ્વારા હાથ ધરવામાં આવ્યું છે, પરંતુ તેણી તેની સાથે વાત કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે અને તેનું સરનામું મેળવવામાં સફળ થાય છે. બીજા દિવસે અનુપમા આનંદને દરવાજે પહોંચીને ચોંકી ગઈ. જ્યારે તેણીએ જે દુખ પસાર કર્યું હતું અને આનંદની ક્રિયાઓ પર સવાલ ઉઠાવતા તેઓની વાતચીત કડવી થઈ ગઈ હતી. તેણી તેને માફ કરવા અને તેના જીવનમાં પાછા આવવા માટે વિનંતી કરે છે. પરંતુ અનુપમાએ પોતાનો નિર્ણય તેને સ્પષ્ટ કરી દીધો: "તમે કેવી રીતે બળી ગયેલા બીજને ઝાડમાં ઉગે તેવી અપેક્ષા કરી શકો છો? પતિ, બાળકો, સ્નેહ, પ્રેમ ... તે બધા હવે મારા માટે અસંગત છે." (મહાશ્વેતા 148). નવલકથા અનુપમાના એક વિદ્યાર્થી સાથે બીજા નાટકની યોજના સાથે સમાપ્ત થાય છે.

અનુપમા : "ઝાડ પર ખીલેલા હજારો ફૂલોમાંથી થોડા જ ફળ આપશે. અને તે થોડા ફળોમાંથી જંતુઓ અને ખિસકોલી કેટલાક ખાશે. ઝાડ પોતાને માટે કંઈ રાખતું નથી. શું તેનો અર્થ એ છે કે ઝાડનું જીવન બરબાદ થઈ ગયું છે? "

સમીક્ષા :

જ્યાં સુધી કોઈ ના પર તમારા અસ્તિત્વ નો આધાર રાખો તમને દુઃખ જ થશે. મર્યાદિત વ્યવસ્થા માંથી જે બહાર નીકળી જાય છે તે ચોક્કસ નવો ચીલો ચીતરે છે અને આગળ પણ વધે છે .

પુરુષ બધા જ એક સરખા નથી હોતા . આનંદ જેવા પોકળ ને ડરપોક પણ હોય છે અને વસંત ની જેમ સતત સાથ નિભાવે તેવા પણ હોય જ છે . જરૂરી છે વિશ્વાસ કરવાની . ડોલી જેવા એકદમ નોખી માટી ના જીવ પણ છે જે કોઈ જ

પ્રકાર ની શંકા કાર્ય વગર તમારી સાથે ઉભા
પણ રહે છે અને તમને ટકવામાં પણ મદદ કરે
છે . બસ એક નારી ને જરૂર છે પોતાની જાત
પાર વિશ્વાસ કરવાની જે મહાશ્વેતા દ્વારા
મનોમંથન કરી જેમ મલાઈ માંથી માખણ
નીકળી તેમ તારવવામાં આવેલું છે

પાત્રો

અનુપમા - કલ્પનાકાર / આગેવાન

આનંદ - અનુપમાના પતિ ડોક્ટર

સુમિત્રા - અનુપમાના મિત્ર

રાધાકક - અનુપમાની સાસુ

ગિરિજા - અનુપમાની ભાભી

શમન્ના - અનુપમાના પિતા

ડોક્ટર વસંત - અનુપમાના મિત્ર

ડોક્ટર .સત્ય - વસંતના સાથીદાર (અનુપમાના
મિત્ર) ડો.

ડોલી - અનુપમાના મિત્ર અને સાથી

સબકકા - અનુપમાની સાવકી માતા

નંદા- અનુપમાની સાવકી બહેન

હરિ- સુમિત્રાના પતિ

શીર્ષક: મહાશ્વેતા

લેખક: સુધા મૂર્તિ

શૈલી: પરિવારો / સાહિત્ય / નવલકથા

પ્રકાશક: પેન્ડિવેન બુક્સ ઇન્ડિયા

પ્રકાશન તારીખ: 2007

ફોર્મેટ: પેપરબેક

પાના: 154

અનુવાદ: રોહિત દવે